

*****

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ТА РЕДАГУВАННЯ

*****

УДК 007:304:655

А. О. Бессараб, Н. В. Дерев'яноко

ВИДАВНИЧІ СТАНДАРТИ ТА ДИЗАЙНЕРСЬКЕ ВИРІШЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АБЕТКИ

У статті проаналізовано варіанти видавничого втілення української абетки. Вона є однією з перших книжок дитини. Абетку традиційно випускають у книжковому форматі з ілюстративною та текстовою частинами, але можливі й інші варіанти виконання: у вигляді карток, інтерактивних плакатів, кубиків, пазлів, трафаретів, розмальовок, мобільних ігор тощо. Чи не останньою новинкою на видавничому ринку є видання, створені за допомогою AR-технологій, або технологій доповненої реальності. Абетки посіли своє місце на українському ринку видавничої продукції, є значні здобутки у виготовленні цього виду видань для дітей, проте редакційно-видавниче опрацювання, зокрема дизайнерське оформлення, потребує постійної уваги фахівців.

Ключові слова: абетка з доповненою реальністю, абетка у віршах, абетка на картках, абетка-казка, абетка-пазли, абетка-плакат, видавництво, книжка-картонка, українська абетка.

I. Вступ

Абетка є однією з перших книжок, які знайомлять дитину із читанням, тому її створення потребує особливої майстерності автора тексту, художника-ілюстратора, дизайнера та ретельного вибору матеріалу для виготовлення.

Різні аспекти підготовки дитячих видань висвітлено в працях таких авторів, як: Б. Валуєнко (архітектура книги), Н. Вернигора (жанрово-тематичне розмаїття дитячої літератури), С. Гавенко та М. Мартинюк (поліграфічне виконання дитячих видань українського книжкового ринку), Т. Давидченко (типологічна класифікація дитячих періодичних видань), А. Здражко (ілюстративні елементи в дитячій літературі), Н. Кіт (місце ілюстрації в періодичному виданні для дошкільнят), Є. Огар (проблеми видавничої підготовки дитячої книги, мова дитячого літературного дискурсу), В. Олійник (сучасний погляд українського художника-ілюстратора), А. Харченко (оформлення української дитячої книги на прикладі казок) та ін.

На сьогодні завдяки новітнім технологіям і сучасній поліграфічній базі відкриваються нові можливості у виготовленні видань для дітей. Існуюче розмаїття потребує ґрунтовних досліджень, зокрема різних варіантів дизайнерського вирішення української абетки.

II. Постановка завдання та методи

Мета дослідження – виявити особливості дизайнерського вирішення української абетки.

Для досягнення зазначеної мети потрібно виконати такі завдання:

- проаналізувати репертуар дитячих книжкових видавництв України та з'ясувати місце абетки в ньому;
- розкрити переваги й недоліки дизайнерського вирішення української абетки від різних видавництв.

Під час дослідження використано такі методи: описовий – для надання характеристики сучасним варіантам дизайнерського вирішення оформлення української абетки; аналізу, синтезу, узагальнення – для виявлення переваг та недоліків розглянутих видань.

III. Результати

Українська абетка має давню історію. Її перші фрагменти містяться в берестяних грамотах і «Повісті временних літ» – пам'ятнику давньоруської літератури початку XII ст. Сьогодні завдяки новітнім технологіям доступ до тексту абеток забезпечений на спеціалізованих сайтах, зокрема, на інтернет-сторінці «Весела Абетка» (<http://abetka.ukrlife.org/abetki.html>) [1].

Останнім часом побачило світ чимало українських абеток, згадаємо лише деякі назви для формування загальної картини: «А-ба-ба-га-ла-ма-га» – «Абетка» (1999 р.), упорядкована Іваном Малковичем; «Видавництво Старого Лева» – Оксана Кротюк «Абетка» (2014 р.), Надія Репета «Абетка ремесел і професій» (2015 р.); «Веселка» – «Козацька абетка», упорядкована Ольгою Яремійчук (2014 р.); «Пегас» – «Пухнаста абетка» (2017 р.); «Vivat» – Володимир Верховень «Абетка для малят про звірів та звірят» (2017 р.) і «Малюткова абетка» (2018 р.); «Ранок» – Геннадій Маламед «Новорічна абетка» (2015 р.), Ірина Сонечко «На що схожі літери» (2016 р.); «Книжкова хата» – Марія Морозенко «Іграшкова абетка» (2016 р.); «Mikko» – Григорій Фалькович «Абетка» (2011 р.); «Школа» – Сергій Цушко «Улюблена абетка» (2015 р.); «БАО» – Олег Зав'язкин «Казкова абетка» (2016 р.); «Казка» – Леся Пінчук «Абетка» (2011 р.) тощо.

Проаналізуємо детальніше абетки від українських видавництв, які спеціалізуються на дитячій літературі, таких як: «А-ба-ба-га-ла-ма-га», «Айлес», «БАО», «Видавництво Старого Лева», «Казка», «Книжкова хата», «Кристал-Букс», «Манго», «Основи», «Пегас», «Перо», «Ранок», «Талант», «Школа», «Юнісофт», «Mikko», «Vivat» тощо.

Абетка – книжкове видання

Згідно з ДСТУ 3017-2015, книжкове видання – це блочне видання в обкладинці чи палітурці [3, с. 4]. Це може бути як книга – обсягом понад 48 сторінок, так і брошура – обсягом понад 4, але менше ніж 48 сторінок [3, с. 18]. Такі видання можуть містити тексти у віршованій чи прозовій формі.

Абетка у віршах

Абетковий вірш – своєрідна поетична форма, побудована за послідовністю літер в абетці, що виконує пізнавальну та виховну функції. Зазвичай абетки для малят мають вигляд книжкартонки. Вони представлені в репертуарі багатьох дитячих видавництв. За версією редакції «Букмолі», список із 25 дитячих книжок, які справили найбільший вплив на всю дитячу літературу, очолює «Абетка» Івана Малковича з ілюстраціями Костя Лавра: «Спочатку було Слово... А перед словом, звісно ж, літери. Отож і нашу добірку найзнаковіших книжок незалежної України ми розпочнемо з «Абетки» Івана Малковича. Саме з неї почалася історія видавництва «А-ба-ба-га-ла-ма-га», і саме з неї починають свій шлях читачів майже всі маленькі українці» [14]. Ця абетка здобула Гран-прі імені Івана Федорова конкурсу «Мистецтво книги», першу премію Форуму видавців України (1999 р.), титул «Найкраще дитяче видання 1999 року» на «Книзі року» тощо.

Ілюстративне вирішення К. Лавра відрізняється лаконічністю, простотою форм та вишуканою кольоровою гамою. Співвідношення графічної частини, текстових блоків і білого фону гармонійно врівноважені відповідно до вимог оформлення книг для наймолодшої вікової категорії. Персонажі мають виразний етнографічний характер, що є особливо цінним для української абетки. Варто відзначити гумористично багату деталізацію ілюстрацій видання, що задають емоційний настрій та зв'язок із сучасністю. Графеми літер абетки антиквеного типу різного кольору на різних сторінках, прості й розбірливі для читання та легкого запам'ятовування малою дитиною. Стилiстика цих ілюстрацій суттєво виділяється на тлі дитячої літератури загалом і абеток зокрема.

Абетка-казка

Казка – розповідний народно-поетичний або писемно-літературний твір про вигадані події, вигаданих осіб, іноді за участю фантастичних сил [12]. Письменники використовують цей жанр, тому що його люблять діти. Причому найактивніші читачі казок – це діти від трьох до десяти-одинадцяти років. Встановлено, що особливо привабливим для читачів є гумор, який зазвичай буває в багатьох казках одним з основних мотивів розвитку розповіді [11]. Ніл Гейман у своїй лекції щодо читання цитує Альберта Енштейна, якого якось запитали, як зробити наших дітей розумними: «Якщо хочете, щоб ваше чадо була розумним, читайте йому казки. Якщо ви хочете, щоб дитина була ще розумнішою, читайте їй більше казок» [9]. Тож низка видавців вирішили звернутися до цього жанру, готуючи абетку:

– «Абетка-казка» від видавництва «Пегас» 2013 р., головним героєм якої є Вовк. Дизайнерське вирішення цієї абетки є край низьким: важка перенасичена ілюстративна частина, темний кольоровий фон, висвітлений нечіткими плашками під текстовими блоками, випадкове композиційне розміщення текстових блоків. Єдиним позитивним моментом є оживлення літер: вони мають очі, руки й ноги, виражають емоції та виконують певні дії. Це ефективний графічний прийом, що забезпечує взаємодію ілюстрації з реципієнтом;

– «Абетка-казка» від видавництва ППФ «Айлес» 2015 р. із серії «Вчимо малюка» з віршами Олега Майбороди, ілюстраціями дизайн-групи «Алмаз»;

– «Абетка в казках» Олега Майбороди від харківського видавництва «Юнісофт», видана 2017 р., із серії «Завтра в школу». Це видання містить короткі тексти-казки й кумедні ілюстрації. Воно спрямовано на розвиток навичок читання, чіткої вимови складних звуків і збагачення словникового запасу дитини великою кількістю слів, що починаються з певної літери.

Ілюстратор Олесь Магеровська чітко вловила цільову аудиторію такої абетки. Ця книга призначена дітям, що вже вміють читати й готові до школи. Це скоріше цікаві історії про букви, які

мають нагадати про себе та мотивувати майбутнього школяра до читання. Саме тому текстова частина домінує над графічною, адже увага юного читача зміщується на зміст казок. Графеми літер ховаються в ілюстративних оповідках за фігурами головних героїв казок, унаслідок чого літери видно лише частково і їх складно прочитати чітко. Так трапилось, наприклад, з літерами П, Ф, Ц. Можна вважати це недоліком, а можна розглядати як інтерактивний квест у пошуку літери.

Деякі казки, присвячені відповідній літері, починаються з нової сторінки, а деякі – ні. Обґрунтованих пояснень такого стану справ ми не бачимо.

Абетки у віршах та абетки-казки можна умовно зарахувати до групи дитячих книг, де співвідношення між текстом та ілюстративним рядом є п'ятдесят на п'ятдесят, і змінюється воно залежно від призначення книги (пізнавальна, розважальна тощо), цільової аудиторії (вік реципієнтів – дошкільний, молодший шкільний), тематичної спеціалізації (про тварин, машини, іграшки тощо). Ілюстративна частина повинна не лише пояснювати текстову, а й продовжувати вірш або казку, розкривати підтексти, спонукати замислюватись та фантазувати. З дизайнерського погляду, основна вимога – це правильна режисура графічних акцентів та композиційних засобів складання й верстання текстових елементів з метою уникнення строкатості та монотонності.

Абетка з репродукціями творів мистецтва

Окреме місце з-поміж проаналізованих видань посідає «Абетка» Ганни Копилової від видавництва «Основи» 2016 р., ілюстрована шедеврами живопису, графіки, скульптури та декоративного мистецтва з колекції Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків у місті Києві. Ідея такого рішення не нова, подібну абетку має, наприклад, російський Ермітаж. Ця ідея виникає в музейних працівників з метою залучення дітей та їх батьків до мистецтва. Виглядає як рекламний хід, але доречний і пізнавальний.

Кожна літера в абетці ілюстрована одним або декількома творами з музею. Наприклад, літера В представлена словом взуття та ілюстрована роботою славетного Пітера Брейгеля II «Веселе Товариство». Назви картин та авторів можна знайти лише в загальному списку використаних творів, на сторінці літер біля ілюстрації не підписані, хоча це було б доречно, адже видання презентує для вивчення не лише літери, а й твори мистецтва. Складно визначити вікову аудиторію такої абетки, варто говорити скоріше про цільову аудиторію, яка цікавиться мистецтвом, музикою, театром.

Абетка-пазли

Ідеться про книжкові видання, які містять сторінки-пазли. Словник української мови не дає визначення слова «пазл», немає його й у видавничих стандартах. Проте пазли широко представлені в репертуарі видавництв, їх настійно рекомендують використовувати дитячі психологи для розвитку мовлення. Найбільше для характеристики видань з пазлами відповідає термін «книжка іграшка» – «видання оригінальної конструкційної форми, призначене для розумового та естетичного розвитку дітей дошкільного й молодшого шкільного віку» [3, с. 7]. Пазл (від англ. jigsaw puzzle) – «гра-головоломка, що виглядає як мозаїка, яку потрібно скласти з безлічі фрагментів малюнка різної форми. Є однією з найдоступніших іграшок, що розвивають логічне мислення, увагу, пам'ять, уяву» [10].

Наприклад, «Абетка. Велика книга пазлів» з віршами Геннадія Маламеда від видавництва «Ранок» 2013 р.; «Абетка» та «Казкова абетка» з віршами Н. Горборукової від видавництва «Septima» 2016 р.; «Перша абетка», «Казкова абетка», «Жива абетка» від видавництва «Кристал Бук» 2017 р. (ілюстрації – Олена Зарбі-Гальчук, автора віршів не вказано); «Абетка» та «Пухнаста абетка» з віршами Юлії Турчиної та Оксани Жлобинської, художник – О. Ю. Станілевич від видавництва «Пегас» 2017 р.

Українське підприємство «Зірка» розробило розвивальну гру «Українська абетка» розміром 195x280, яка складається з 36 пазлів із зображенням літер, які потрібно вставляти в підходящі їм осередки.

«Пухнаста абетка» видавництва «Пегас» представлена анімалістичними стилізованими мотивами. Книжковий розворот являє собою одну сторінку з літерами, віршами й невеликими ілюстраціями птахів і тварин, інша сторінка – пазли, з яких складається сюжетна композиція. Варто відзначити переваженість графічної частини книги: це кольоровий орнаментований фон, велика кількість кольорів, рамок, декоративних елементів (зірочки, рисочки тощо), псевдооб'ємів літер. Це все заважає розбірливості тексту та легкості сприйняття інформації.

«Перша абетка» видавництва «Кристал Бук» формату 23x15. Спроби вмістити літери, вірші, ілюстрації до них та ще й на іншій сторінці картинки з пазлами призвели до дрібних нерозбірливих елементів, де око не може зупинитися та виділити головне. Дитину скоріше зацікавлять кольорові ілюстрації з пазлів, ніж літери. Графічне вирішення літер зовсім невдале, усі вони мають тіні, це не відокремлює літеру від фону, а створює враження бруду та дешевих ефектів.

Основна функція абеток-пазлів – це інтерактивність, сучасні діти готові споживати її в усіх формах та у великій кількості. Саме тому видавці, часто економлячи на дизайні та на часі вико-

нання, роблячи акцент на ігрових якостях пазлів, випускають книжковий продукт середньої якості.

Абетка-кубики

Ще одним варіантом видавничого втілення книжки-іграшки є книжки-кубики. Видавництво «Торсинг» підготувало таку абетку: її можна скласти у формі кубиків і послідовно вивчати слова з кожного боку фігури, а також розкласти як плакат, або розрізати на картки.

За структурою книжка-кубик є об'ємно-просторовим об'єктом, тому разом з вимогами до дитячої книги необхідно враховувати особливості, притаманні дизайну пакування та об'ємних рекламних структур. Дизайн таких кубиків ускладнюється тим, що елементи тексту й зображень розвиваються в трьох координатних напрямках, які між собою повинні бути пов'язані в композиційному та стилістичному вирішенні. У книжці-кубику від «Торсингу» відсутній такий взаємозв'язок, об'єм кубика нівелюється, знаково-графічний ряд монотонний та нецікавий.

Російське видавництво «Clever» також пропонує книжки-кубики, проте називає так маленькі книжкові видання із закругленими краями, які треба гортати, не складаючи й не розрізаючи. За інформацією, поданою на сайті видавництва, «книжка Марини Дружиніної "Моя первая азбука в стихах" – це чотири веселих книжки-кубики в одній коробці! ... Кубики ідеально підходять для маленьких ручок, вони зручні й безпечні, з них можна будувати вежі або використовувати як брязкальця. Кожній літері відповідає веселий вірш і цікава картинка, на якій малюк знайде не одне, а цілих три чи чотири слова на потрібну літеру! А ще за допомогою цієї книги малюк дізнається багато нових тварин, предметів і слів» [13]. Як бачимо, слово «книжка-кубик» вживають на позначення видань, різних за матеріальною конструкцією. Це спричинено тим, що видавничі стандарти не встигають за фантазією дизайнерів. Варто зазначити, що книга виконана з надцупкого картону й дійсно нагадує кубик за структурою. Має оригінальні лаконічні ілюстрації, добре підібрана кольорова гама.

Абетка-трафарет

У видавництві «Ранок» вийшли в світ видання «Фіксі-трафарет. Абетка» з віршами Ірини Сонечко та «Трафарет. Абетка» з віршами Геннадія Маламеда (2012 р.). Відкидні аркуші скріплені пружиною, щоб дитині було зручно обводити літери й картинки, малювати всередині трафарету й писати слова. У графічному та технічному плані складність трафарету є у формі та розмірі висічки літери. Висічка має бути такого розміру, щоби в ній можна було легко штрихувати, при цьому необхідно врахувати відступи між елементами графеми, щоби дитина не порвала картон. Це враховано у фіксі-серії, знаковий ряд вдало підпорядковує графічні елементи. Варто підкреслити інтерактивність трафарету, спрямованого на розвиток графічних умінь і навичок та образного мислення в дитини.

Абетка-розмальовка, абетка з наліпками

Видання з наліпками для вивчення літер «Абетка. Багаторазові наліпки» 2017 р. пропонує видавництво «Кристал Бук». Виглядає таке видання як розворот з глянцевого картону та вкладки, на якій розташовані власне наліпки. Складно говорити про архітектоніку книги, адже це просто окремі елементи, літери та персонажі до них, які дитина повинна наклеїти в правильне вікно. Основний та позитивний елемент такого видання – це інтерактивність.

Абетка-розмальовка Марії Смугастої та Юлії Смаль від видавництва «Фоліо» 2014 р. також містить наліпки. Приклад класичної розмальовки, в якій необхідно розмалювати літеру та ілюстрацію до неї. Роблячи це, дитина розвиває дрібну моторику та зорово-рухову координацію, які забезпечують підґрунтя для подальшого письма й гарного почерку.

Варто згадати також українську абетку з наліпками, з віршами-тавтограмами від видавництва «Торсинг Плюс» із серії «Навчаюсь граючи». Розмір книги відповідає вимогам вікової категорії, структура цієї книги побудована за схемою класичної абетки, збережено навіть поділ розворотів по чотири літери. Це приклад вдалої режисури книги: ілюстративний ряд та графеми пропорційно зіставлені, шрифтовий блок з віршами легко читати, він швидко запам'ятовується, порожні віконця для наліпок створюють настрій гри, виконують функцію перерви у вивченні букв. Вдало розставлені змістові та ілюстративні акценти допомагають розвитку інтелектуальних і мануально-практичних здібностей дитини.

Видавництво «Кристал Бук» 2017 р. надрукувало багаторазові водяні розмальовки «Перша абетка» та «Жива абетка», для малювання в яких потрібні лише вода й пензлик. Для створення ефекту «багаторазовості» використано ефект прозорості паперу під впливом води. Якщо змочити верхній шар розвороту, він стає прозорим та липне до ілюстрації, яка знаходиться під ним, таким чином картинка з нижнього шару стає видимою. Цей варіант, на нашу думку, скоріше підходить для вивчення фізики, ніж абетки. Ілюстративний ряд переважаний, за стилем не зрозуміло, для якої вікової категорії призначений.

Музична абетка

Видавництво «Недериця С. С.» випустило в 2013 р. «Першу музичну абетку» в межах книжкової серії «Естетичне виховання майбутнього генія», яка містить розмальовку та CD, завдяки якому можна слухати, співати, танцювати й весело вивчати абетку. Кожна літера супроводжу-

ється музичною композицією, в якій цікаво поєднуються класична музика, звуки природи та голоси тварин, і віршами Світлани Поліщук. Розмальовка дублює картинку з книги.

Абетка з доповненою реальністю

Новинкою на видавничому ринку є видання, створені за допомогою AR-технологій, або технологій доповненої реальності. Книга з елементами AR за зовнішнім виглядом не відрізняється від будь-якого друкованого видання, але за наявності камери, екрана й відповідного софту вона перетворюється на мультимедійний об'єкт з додатковим візуальним контентом. Софт завантажується безкоштовно із сайту видавництва [15].

На українському ринку AR-технології представлені в категорії дитячих книг видавництвом «Devaг» у вигляді книг-розмальовок, живих книг, живої азбуки тощо. Усі видання доступні в режимі швидкого перегляду та поділені на категорії: «Живые сказки», «Живые раскраски», «Дорисуй и оживи», «Живая азбука», «Драйв», «Мир животных», «Живые картинки», «Живые тетради» [154]. Нас у межах цього дослідження цікавить абетка. Проте в репертуарі цього видавництва є абетка лише англійської та російської мов.

У 2018 р. видавництво «FastAR kids» представило, за його словами, першу в Україні «Живу Абетку», в якій «оживає» кожна сторінка. Це унікальне поєднання ІТ-технологій із звичайним класичним книговидавництвом [4].

Абетка на картках

Згідно з ДСТУ 3017-2015 [3], комплектне видання – сукупність видань, зібраних до папки, футляра, бандеролі чи укладених в обкладинку. Низка видавництв пропонує абетки на картках, наприклад:

Абетка в картонних картках «Читайка» від видавництва «Школа», що містить 40 сторінок (формат 105x105x75), автор – Василь Федієнко, 2018 р. Як зазначено на сайті видавництва, «запропонований комплект карток містить літери української абетки, слова і яскраві зображення предметів. За його допомогою можна у грі вчитися складати слова. А чудові малюнки сприятимуть найкращому запам'ятовуванню і засвоєнню малюнками знань. Добірка слів, шрифт, розмір і товщина карток є методично оптимальними» [2]. А в описі ще додано переваги такого набору літер: «можливість складати склади й слова; можливість визначати місце букви в слові; докладна інструкція для батьків усередині; чудові малюнки Євгенії Житник; методично оптимальні добірка слів, шрифт, розмір та товщина карток; найвища поліграфічна якість за прийнятною ціною; відповідає державним санітарним нормам» [2]. Малюнки дійсно приємні, хоча й позбавлені оригінальності.

Схожий набір «Абетка. Літери на картках» з 30 картонних карток (формат 105x110x55) пропонує видавництво «Видавець ФО-П Залогін С. О.», 2018 р.

Щодо цього набору зауважимо, що з одного боку карток чітко надруковано літери, а з іншого – літери меншим кеглем, по одному зображенню предмета чи тварини, назви яких починаються на відповідну літеру, та слова на їх позначення, без поділу на склади, без проставлення наголосів, що є недоліком цього видання. А для літер И, Й, Ш, Щ не подано ні зображень, ні слів. У цьому комплект від «Видавця ФО-П Залогін С. О.» програє набору від видавництва «Школа».

Набір «Абетка» з 33 карток розміром 110x105 мм пропонує також видавництво «Сова». На картках є літера, надрукована червоним кольором, слово, яке починається на неї, і відповідне зображення (зазвичай тварина та їстівний плід рослини). Тут також немає поділу на склади, не проставлено наголоси, що є недоліком цього видання. Ілюстративний ряд складається з фотографій, що є досить рідкісним явищем у виданнях для дітей. Адаже спрощення та узагальнення, що відбувається в процесі ілюстрування, відсутнє у фотографії. Але варто зауважити, що в цій серії карток фотографія гармонійно вписалась. Недоліком графічного оформлення є кольорові рамки, які мали би задавати ігровий настрій текстовим та ілюстративним блокам у структурі карточок, проте, навпаки, надають монотонності.

Видавництво «Розумна дитина» підготувало у 2012 р. «Чарівну скриньку» (художник-ілюстратор Арсен Джанікян) – набір карток із товстого картону для вивчення абетки. На кожній з них подано літеру та по два слова із відповідними зображеннями. Слова поділено на склади й виділено відповідні літери червоним кольором, щоправда, наголоси не проставлено. Відомий ілюстратор Арсен Джанікян, який розпочинав з пластилінової анімації, зберіг образність та пластичність пластиліну в емоційних персонажах, що ілюструють усі літери. Розміри графем, колір та їх розбірливість відповідають усім дизайнерським вимогам до дитячої книги.

Ще один варіант – книжка-іграшка «Абетка на магнітах» – універсальний посібник для розвитку дитини. Картки у вигляді пазлів на магнітах можуть стати як ігровим, так і навчальним матеріалом. Простота використання дозволить організувати заняття і педагогу-професіоналу, і вихователю-початківцю, і молодим батькам. Такий комплект 2010 р. форматом 70x100/4 (~330x310) пропонує видавництво «Аргумент-Принт».

Абетка-плакат

Згідно з ДСТУ 3017-2015 [3], плакат – це видання у вигляді одного чи декількох аркушів друкованого матеріалу встановленого формату, надруковане з одного чи з обох боків аркуша, призначене для експонування. Низка фірм пропонує інтерактивні абетки-плакати.

Абетки, які говорять, дозволяють навчити дитину не тільки розмовляти, але й вивчити правильні назви літер, а ще цифри, лічбу й навіть прості математичні операції. Щоб почати підготовку дитини до школи, можна купити музичну абетку й пройти всі завдання разом. Дитячі абетки-плакати здатні озвучувати букви, розповідати вірші, в яких присутні різні літери, а також деякі слова, які намальовані на кнопці й починаються з конкретної літери. У дітей дуже добре розвинене образне мислення, яке, таким чином, допоможе швидше запам'ятати весь алфавіт.

Інтерактивний плакат «Букварик» від JOY TOY допоможе дитині в ігровій формі познайомитися з українським алфавітом. Ця абетка – відмінне рішення для самостійної гри малюка й підготовки до школи. Він також може навчитися рахувати, вивчить кольори й скоромовки. Після навчання можна послухати пісеньки або пограти. Абетку можна повісити на стіну або розмістити на столі, вона легко складається, її завжди можна взяти із собою. Інтерактивний плакат має вологостійку поверхню, сенсорні кнопки, регулювання гучності, автоматичне відключення для економії батарейок [6].

Власний досвід використання такого плаката свідчить, що для нього потрібна гладка тверда поверхня, в іншому разі він буде неадекватно реагувати на натиснення й озвучувати назви літер неправильно. І при бажанні взяти кудись із собою, як пропонує виробник, не варто згинати чи скручувати його.

Абетка – мобільна гра

Як зазначено на сайті zaxid.net, у Львові розробили першу українську інтерактивну мобільну гру для дітей 2–5 років «Мишеняткова абетка», яка розповсюджується безкоштовно. Вона доступна для планшетів, смартфонів та персональних комп'ютерів, до того ж підходить для дітей і батьків з вадами слуху [5]. Її масштабна презентація відбулася 2012 р. на 19-му Форумі видавців у Львові. Музичне оформлення «Мишеняткової абетки» безкоштовно створив композитор Володимир Якимець, вокаліст і художній керівник «Пікардійської терції». Озвучила абетку акторка львівського театру «І люди, і ляльки» Надія Крат. Загалом над створенням інтерактивної абетки працювала команда з 20 осіб: художник Юлія Куцміда; автори Галина Андрусів, Роман Грипа, Мар'ян Гульчевський, Дмитро Доскоч, Олеся Дячишин, Юрій Дячишин, Лілія Ляшок, Андрій Нога, Ігор Павлюк, Роман Тесля, Віталій Шептицький; композитор Володимир Якимець; голос мишенятка – Надія Крат; аудіоефекти – Юрій Оконченко; звук – Богдан Стефура; SEO – Павло Лисий; тестери Христина Грипа, Віра Проц, Макс Дячишин [8].

Мишеня, що є головним героєм абетки, вирішили назвати на честь миші з відомої української казки про півника і двох мишенят – Круть. Стилїстика графічного ряду є типовою для комп'ютерних ігор, але з поправкою в два десятиліття. Такі ігри були популярними в кінці 1990-х – на поч. 2000-х рр. Персонажі та графічне вирішення середовища «Мишеняткової абетки» мають чорний каркасний контур, неприємний для сприйняття. Кольорова гамма «кислотна», кольоровий контраст заважає сприйняттю та втомлює око. Інші зразки сучасної анімації, зокрема такі українські абетки, як «Балакаюча абетка», «Буквограйка», «АБВ Абетка кольорова для дітей», демонструють вищий рівень графічного ряду.

Цікавим винаходом компаній – виробників іграшок для малюків є інтерактивні м'які іграшки-абетки, виконані у вигляді плюшевого ведмеда або іншого звіра. На животі в іграшкової тварини розташований весь алфавіт, а на лапках різні цифри. Проте це об'єкт дослідження фахівців інших галузей.

IV. Висновки

Українські видавці шукають нові форми для своєї продукції. Абетка є однією з перших книжок дитини. Її традиційно випускають у книжковому форматі з ілюстративними та текстовими елементами, але можливі й інші варіанти виконання: у вигляді карток, інтерактивних плакатів, пазлів, кубиків, магнітів тощо. Чи не останньою новинкою на видавничому ринку є видання, створені за допомогою AR-технологій, або технологій доповненої реальності.

Отже, абетки посіли своє місце на українському ринку видавничої продукції, є значні здобутки у виготовленні цього виду видань для дітей, проте редакційно-видавниче опрацювання та дизайн потребують постійної уваги фахівців.

Список використаної літератури

1. Весела абетка. URL: <http://abetka.ukrlife.org/abetki.html> (дата звернення: 07.05.2018).
2. Видавництво «Школа». URL: <https://schoolbook.com.ua/ru/books/abetka-chitayka/> (дата звернення: 30.04.2018).
3. ДСТУ 3017:2015. Інформація та документація. видання. Основні види. Терміни та визначення понять. Київ : Держстандарт України, 2016. 38 с.
4. Жива абетка. URL: <https://www.yakaboo.ua/zhiva-abetka-1641098.html> (дата звернення: 30.04.2018).

5. Зубрицька Н. У Львові створили першу українську інтерактивну абетку. URL: https://zaxid.net/u_lvovi_stvorili_pershu_ukrayinsku_interaktivnu_abetku_n1263554 (дата звернення: 28.04.2018).
6. Інтерактивні абетки, плакати. URL: <https://toys.com.ua/ua/govoryaschie-azbuki> (дата звернення: 30.04.2018).
7. Маленька книжка-кубик. Абетка. *Торсинг* : офіційний сайт. URL: <http://torsing.ua/ua/knigi-igry-dlya-doshkolnikov/malenka-knizhka-kubik-tvarini-angl> (дата звернення: 30.04.2018).
8. Мишеняткова абетка. Дитяча інтерактивна гра. URL: <http://www.mousealphabet.com/ua/> (дата звернення: 30.04.2018).
9. Нил Гейман: Почему наше будущее зависит от библиотек, чтения и мечтаний. URL: <http://www.kobu.kiev.ua> (дата обращения: 27.04.2018).
10. Пазл. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%B7%D0%BB> (дата звернення: 30.04.2018).
11. Редакторская подготовка изданий : учебник / под общ. ред. С. Г. Антоновой. Москва : Изд-во МГУП, 2002. 468 с.
12. Словник української мови : в 11 т. Київ, 1979. URL: <http://sum.in.ua/s/fotelj> (дата звернення: 30.04.2018).
13. 4 книжки-кубика. Моя первая азбука в стихах. URL: https://www.clever-media.ru/CleverProducts/Books/book_16662/ (дата звернення: 30.04.2018).
14. Восмал. 25 найзнаковіших дитячих книжок незалежної України. URL: <https://bokmal.com.ua/books/25-dytiachykh-knyzhok-nezalezhoji-ukrajiny/> (дата звернення: 13.05.2018).
15. Devar : официальный сайт. URL: http://devar.ru/o_kompanii (дата обращения: 30.03.2018).

Referens

1. Merry Abecedary. Retrieved from: <http://abetka.ukrlife.org/abetki.html>. (in Ukrainian).
2. "Shkola" Publishing Company. Retrieved from: <https://schoolbook.com.ua/ru/books/abetka-chitayka/> (in Ukrainian).
3. State Standards of Ukraine 3017:2015. Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definition of Terms. (2016). Kyiv. (in Ukrainian).
4. Alive Abecedary. Retrieved from: <https://www.yakaboo.ua/zhiva-abetka-1641098.html>. (in Ukrainian).
5. Zubrytska, N. There was Created the First Ukrainian Interactive Abecedary in Lviv. Retrieved from: https://zaxid.net/u_lvovi_stvorili_pershu_ukrayinsku_interaktivnu_abetku_n1263554. (in Ukrainian).
6. Interactive Abecedaries, Posters. Retrieved from: <https://toys.com.ua/ua/govoryaschie-azbuki>. (in Ukrainian).
7. Little Cube Book. Abecedary, *Torsinh*. Retrieved from: <http://torsing.ua/ua/knigi-igry-dlya-doshkolnikov/malenka-knizhka-kubik-tvarini-angl>. (in Ukrainian).
8. Mousekin Abecedary. Children Interactive Game. Retrieved from: <http://www.mousealphabet.com/ua/> (in Ukrainian).
9. Neil Gaiman: Why our Future Depends on Libraries, Reading and Dreams. Retrieved from: <http://www.kobu.kiev.ua> (in Russian).
10. Jigsaw Puzzle. "*Wikipedia*". Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%B7%D0%BB>. (in Ukrainian).
11. Antonova, S. G. (ed.) (2004). Editor Treatment of Publications : Textbook. Moscow. (in Russian).
12. Abecedary. Ukrainian Language Dictionary : in 11 vol. Kyiv. Retrieved from: <http://sum.in.ua/s/abetka>. (in Ukrainian).
13. 4Cube Books. My First Abecedary in Verse. Retrieved from: https://www.clever-media.ru/CleverProducts/Books/book_16662/ (in Russian).
14. Восмал. 25 the Most Significant Children Books of Independent Ukraine. Retrieved from: <https://bokmal.com.ua/books/25-dytiachykh-knyzhok-nezalezhoji-ukrajiny/> (in Ukrainian).
15. Devar. Retrieved from: http://devar.ru/o_kompanii. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 14.05.2018.

Бессараб А. А., Деревьянко Н. В. Издательские стандарты и дизайнерское решение украинской азбуки

В статье проанализированы варианты издательского воплощения украинской азбуки. Она является одной из первых книг ребенка. Азбуку традиционно выпускают в книжном формате с иллюстративной и текстовой частями, но возможны и другие варианты выполнения: в виде карточек, интерактивных плакатов, кубиков, пазлов, трафаретов, разукрасок, мобильных игр. Едва ли не последней новинкой на издательском рынке есть издания, созданные с помощью AR-технологий, или технологий дополненной реальности. Азбуки заняли свое место на украинском рынке издательской продукции, имеются значительные до-

стижения в изготовлении этого вида изданий для детей, однако редакционно-издательская подготовка требует постоянного внимания специалистов.

Ключевые слова: азбука с дополненной реальностью, азбука в стихах, азбука на карточках, азбука-сказка, азбука-пазлы, азбука-плакат, издательство, книга-картонка, украинская азбука.

Bessarab A., Derevianko N. Publishing Standards and Design Solution of Ukrainian Abecedary

Research Methodology. During the study, the following methods were used: descriptive method to characterize the modern variants of design solution of typography of Ukrainian abecedary; methods of analysis, synthesis, generalization to define advantages and disadvantages in the abecedary typography.

Results. The article analyzes variants of publishing embodiment of Ukrainian abecedary. It is one of the first child's books. As usual, an abecedary is produced in the book format with illustrative and textual additions, but other variants of implementation are possible too: in the form of cards, interactive posters, toy blocks, jigsaw puzzles, stencils, pictures to colour, mobile games, etc. Nearly the latest novelties on the publishing market are issues, created by means of AR technologies, or augmented reality technologies. Abecedaries have taken their place on the Ukrainian market of printed output, and there are significant achievements in the production of this type of editions for children, but editorial and publishing treatment, design solution in particular, needs the constant attention of specialists.

Novelty. On the ground of analysis of abecedaries of Ukrainian publishing companies as «A-ba-ba-ha-la-ma-ha», «Ailes», «Vydavnytstvo Staroho Leva», «Krystal-Buks», «Manho», «Osnovy», «Pehas», «Pero», «Ranok», «Talent», «Shkola», «lunisoft», «Vivat», etc., which were issued in recent years, the particularities of design solution of this type of editions for children with an accent on their advantages and disadvantages were revealed.

The practical significance. Research results can be used in editorial and publishing work at children publications.

Key words: abecedary with augmented reality, abecedary in verse, abecedary on cards, fairytale abecedary, jigsaw puzzle abecedary, poster abecedary, publishing company, carton book, Ukrainian abecedary.